

ДЕСАНКА МАКСИМОВИЌ И КОНСТАНТИН МИЛАДИНОВ

(едно книжевно и лингвистичко согледување)

Виолета Николовска

Факултет за образовни науки, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип
violeta.nikolovska@ugd.edu.mk

Апстракт: Постмодернизмот го разбираме како поврзување, комуникација на едно дело / автор со друго дело / автор (и) во различни временски периоди. Во таа смисла разгледуваме и анализираме два автора: Десанка Максимовиќ и Константин Миладинов со две песни: „Копнеж“ („Стрепња“¹) и „Желание“. Анализирајќи ги концептите и чувствата кои провејуваат во двете песни, заклучуваме дека тие на постмодернистички начин кореспондираат. Чекањето, стравот и копнежот се концептите кои ги среќаваме во двете песни: кај Десанка Максимовиќ како резултат на осознаено чувство на зрела љубов, а кај Константин Миладинов тоа се чувства на невина, чиста, речиси детска искрена љубов.

Клучни зборови: постмодернизам, поезија, чекање, страв, копнеж

DESANKA MAKSIMOVICH & KONSTANTIN MILADINOV

(a literary and linguistic analysis)

Violeta Nikolovska

Faculty of Educational Sciences, Goce Delcev University, Stip
violeta.nikolovska@ugd.edu.mk

Abstract: We consider postmodernism as a connection, a kind of communication of one literary work with another literary work, and of one writer with another writer in different periods of time. In our article, we analyze two poets, Desanka Maksimovich and Konstantin Miladinov with two of their poems: *Longing* and *Desire*. The concepts and emotional states that prevail in both poems, we found it corresponding in a postmodern sense, understood in the Borgesian way. Waiting, trepidation and longing are the concepts we find in both poems: in Desanka Maksimovich's poem as a result of a conscious feeling of nature love, and in Konstantin Miladinov's these are feelings of a innocent, pure, almost childlike sincere love.

Key words: postmodernism, poetry, waiting, trepidation, longing

Постмодернизмот се смета за општествено – философски, книжевен и културен правец. Се јавува во литературата, театарот, архитектурата, ликовната уметност. Поетиката на постмодернизмот ја обработува теоретичарката Линда Хачион². Според неа, постмодернизмот е контрадикторен поим и феномени и врз основа на претходните теории е сосема невозможно да се дефинира неговиот датум на раѓање (во Димитрова 2012: 27 -28). Оваа констатација ја изделуваме како важна, бидејќи во постмодернистички контекст сакаме да го разгледаме и Борхес како автор, особено еден негов расказ, но би сакале да кажеме нешто и за постмодернизмот во музиката, инспирирани од едно интервју на телевизија Телма во емисијата Топ тема со Горан Бреговиќ. Според Хачион (во Димитрова 2012: 28) постмодернизмот претставува историско редефинирање, преосмислување на историските вистини и / или пародично поврзување на делото / авторот со претходни дела и / или автори.

Нашето разбирање на постмодернизмот е малку модификувано. Ние го разбираме постмодернизмот како поврзување, комуникација на едно дело / автор со друго дело / автор и во различни временски периоди. Од дефинициите на постмодернизмот ја земаме и онаа на Алаѓозовски (во Димитрова 2012: 39) дека една од неговите карактеристики е деконструкцијата на жанрот, „иако во суштина не се врши вистинска

¹ Во анализата во текстот го образлагаме и преводот што го одбравме за насловот на оваа песна.

² Hutcheon, Linda 1996.

деконструкција на жанровскиот систем за да се востанови нова генеалогичка, туку само се размрдуваат жанровските ентитети и граници со инклузивната логика 'сè проаѓа'“.

Дека не сме осамени во ваквото разбирање на постмодернизмот, ќе се повикаме и на Дубравка Угрешиќ (преземено од Википедија, во расказот „Чудесни средби“, Николовска 2023: 13 - 14): „Големите литературни дела се големи, бидејќи меѓу другото, тие се во перманентна полемика со нивните читатели, од кои некои се писмени, и кои се во состојба да ја изразат креативно својата смисла за литературата. Големите дела го имаат тој специфичен магичен квалитет да ги провоцираат читателите да ги (ре)креираат, да произведуваат од нив нов литературен проект“.

Во споменатиот расказ на кој се повикавме, авторката вели: “Додека го читав ова што (Дубравка Угрешиќ) го напишала, се сетив на еден расказ од Борхес, во кој еден од ликовите вели: ‘Зар и ти, сине?’ Идејата беше дека репликите се повторуваат низ времето, а ги изговараат различни протагонисти, временски оддалечени“. И кога авторката на расказот „Чудесни средби“ го помислува тоа, читајќи доаѓа до делот кој го пишува Дубравка Угрешиќ: „Тоа може да биде Борхесовата идеја дека секоја книга треба да има своја двојничка, но исто така и модернистичката идеја за литературата која е во постојан дијалог со нејзиното книжевно, историско минато“.

Во овој контекст и Борхес можеме да го сметаме за постмодернистички автор, повикувајќи се на тврдењето на Хачион дека е невозможно да се дефинира датумот на раѓање на постмодернизмот. Иако без временска референца, ќе се потсетиме и на едно интервју со Горан Бреговиќ на Топ тема на телевизија Телма (интервјуто го водеше Оливера Трајковска). Малку неучтиво, водителката сакаше да му предочи на Бреговиќ дека некои го сметаат за плагијатор во музиката. Она што тој ѝ го одговори влегуваше во дефиницијата за постмодернизмот, онака како што споменавме дека го разбираме, во Борхесовска смисла: дека всушност неговата музика кореспондира со музиката која е создавана пред него, која секако тој креативно, на свој начин ја модификува.

Целта на нашиот труд во оваа прилика ќе биде да поставиме во една уметничка кореспонденција две песни, од два различни автори, кои припаѓаат на различно време и различни културни традиции и кои имаат различни личностни, психолошки структури, карактеристики. Едниот автор е српската поетеса Десанка Максимовиќ со песната „Копнеж (Стрепња³)“, а другиот автор е нашиот преродбеник и лиричар Константин Миладинов со песната „Желание“. Оваа анализа ја сместуваме во рамките на постмодернистичките анализи, како што претходно споменавме, разбирајќи го постмодернизмот во поширока, борхесова смисла на зборот.

Најпрвин да ги претставиме двете песни:

Десанка Максимовиќ - Стрепња

Не, немој ми прићи! Хоћу издалека

Да волим и желим ока твоја два.

Јер срећа је лепа само док се чека,

Док од себе само наговештај да.

Не, немој ми прићи! Има више дражи

Ова слатка стрепња, чекање и стра’.

Све је много лепше донде док се тражи

О чему се само тек по слутњи зна.

Не немој ми прићи! Нашто то, и чему?

Из далека само све к’о звезда сја;

³ Во анализата на трудот всушност ја даваме експликацијата на значењето на оваа лексема.

Из далека само дивимо све свему.

Не, нека ми не приђу ока твоја два.

Константин Миладинов – Желание

Кога ќе доит при мене!

Кога ќе седнит при мене!

Така си велеф ката-ден!

Ја кога дојде у мене –

Как ќе излеза пред неа,

Да не би дошла никога!

Во Толковниот речник на македонскиот јазик (2011: 590 – 591) лексемата *стрепи* / *стрепеж*, *стрепња* ја нема. Ги сретнавме лексемите *стрепери*, *стрепет*, *стрепети*, *стрепти* кои семантички се поврзуваат со глаголот *трепери* / *почне да трепери*. Контекстите со кои се илустрираат се: *Од грмушката стрепери едно пиленце. Тој стрепети од ненадејна радост.* Поради каузативната релација во вториот пример, сметаме дека *стрепети* во овој контекст не е блиско со значењето на *стрепи* / *стрепети* во српскиот јазик. Кое е значењето на *стрепња* / *стрепети* во српскиот јазик? Во Речникот на српскохрватскиот литературен јазик (1976: 26)⁴ лексемата *стрепети*, - *тим*; ијек. *стрепјети* и *стрепити*, - *им*, несвр. се среќава во две значења⁵: 1. 'се плаши, стравува, чувствува страв, вознемиреност заради некого, нешто'; 2. 'се тресе, трепери'. *Лице му беше побледело, очи упале дубоко у главу, а тело му је стрепело и дрхтало као у каквог старца.* Лексемата *стрепња*, ж. (ек. и ијек.), во истиот Речник е определен со две значења: 1. 'вознемиреност, страв пред нешто, претчувствување на опасност'. *Бојао се да ће на крају шенути умом. Ту своју стрепњу никоме није открио. Нема код њега мојих стрепњи ни мојих мисли.* 2. 'грижа, одговорност за некого, нешто'. Примерите се со позитивна конотација. Се стрепи, трепери во очекување на позитивен настан. Тоа не е грижа: *Велика јој стрепња испуњавала душу; имаће дете Бралетово. Она строго поучава ... с каквом стрепњом се треба спремати за венац.*

Според Речникот на српскохрватскиот литературен јазик (1976: 26) во основа на лексемата *стрепња* е концептот страв: *Бојао се да ће на крају шенути умом. Ту своју стрепњу никоме није открио.* Со оглед на чувството на љубов кое провејува во песната на Десанка Максимовиќ, си го поставивме прашањето – тоа чувство на страв во каква конотација е? Во каков контекст? Во семантичката дефиниција на глаголот, тоа не е нагвестено: 'се плаши, стравува, чувствува страв, вознемиреност заради некој, нешто'. Во семантичката дефиниција на именката *стрепња*, веќе е експлицирана негативна конотација: 1. 'вознемиреност, страв пред нешто, претчувствување на опасност'; 2. 'грижа, одговорност за некого, нешто'. Сепак, примерите за второто значење можеме да ги сметаме за примери за страв во очекување, очекување на нешто (долго) посакувано: *Велика јој стрепња испуњавала душу; имаће дете Бралетово. Она строго поучава ... с каквом стрепњом се треба спремати за венац.* Оттука, како компоненти на семантиката на лексемата *стрепња*, би можеле (во овој контекст) да ги извлечеме: страв, (долго) очекување, возбуда (а не вознемиреност поради позитивната конотација, поради позитивното очекување). Токму тие зборови ги среќаваме и во песната „Стрепња“ на Десанка Максимовиќ: *Не, немој ми прићи! ... Јер срећа је лепа само док се чека, док од себе само наговештај да; Не немој ми прићи! Има више дражи ова слатка стрепња, чекање и стра'.*

⁴ Второ фототипско издание 1990 година.

⁵ Значењата ги даваме во превод на македонски јазик, а примерите во оригинал, на српски / српскохрватски тогашен јазик.

Сега да се вратиме на песната „Желание“ од Константин Миладинов. И во оваа песна е присутен концептот чекање: *Кога ќе доит при мене! Кога ќе седнит до мене! Така си велеф ката – ден.* И ова чекање е „стрепња“ во значењето за кое зборувавме кај Десанка Максимовиќ: се чека долго, нешто позитивно, нешто многу сакано. Но и тука, како и кај Десанка Максимовиќ, присутен е стравот: *Ја кога дојде у мене – как ќе излеза пред неа, да не би дошла никога!*

Двете песни иако имаат различни наслови („Стрепња“ / „Желание“) изразуваат исти чувства, концепти кои се предмет на нашата анализа: копнеж (се очекува, се копнее по нешто сакано, по саканата личност) и страв. При тоа, и двајцата автори ја одбиваат средбата со саканата личност, но според наше мислење од различни мотиви. Кај Десанка Максимовиќ се работи за една зрела љубов, освестеност и избор: *Јер среќа је лепа само док се чека, док од себе само наговештај да.* Всушност, целата песна е едно лирично, синфониско образложение зошто е тоа така.

Љубовта на Константин Миладинов е наивна, чиста, детска. Всушност, таква е речиси целата негова поезија. На пример, песната „Думание“: *Зашчо, зашчо ја да љубам? / Зашчо себеси да губам? / Окул – нокул јарка младост, / От љубовта бара ладост. / Тја лад не дат, пламен даат /, и во м'ки душа клаат. ...* Неговиот страв пред љубената е стравот што секој заљубен, особено млад, го чувствува од средбата со саканата личност. *Кога ќе се збрка, ќе спушти поглед, ќе се засрами, ќе избега.*

Во основата на двете песни е копнежот. Кај Десанка Максимовиќ копнежот како осознаено чувство на зрела љубов, а кај Константин Миладинов копнежот како чувство на невина, детска љубов, на страв од приоѓањето на саканата личност, страв на искрена и чиста љубов, страв кој го споменува и Десанка Максимовиќ. Чекањето, стравот и копнежот се чувствата кои на постмодернистички начин кореспондираат во двете песни што ги земавме како предмет на наша анализа, навистина во Борхесова смисла на зборот.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

- Димитрова, А. (2012). *Постмодернистичките стапици во драмите на Горан Стефановски*. Скопје: Блесок.
- Миладинов, К. (1980). *Песни*. Скопје: Македонска ревија.
- Николовска, В. (2023). *Стории*. Скопје: Феникс.
- Речник српскохрватског књижевног језика, том VI, 1976, Матица српска, Нови Сад.
- Толковен речник на македонскиот јазик, том V, 2011, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје.
- Hutcheon, L. (1996). *A poetics of postmodernism, history, theory, fiction*. New York: Routledge.

Извори

- Maksimović, D. *Strepnja*, <https://www.prelepapoezija.com/strepnja/> (преземено на 02. 02. 2021).